

muzejev, muzejskih zbirk, cerkva in drugih javnosti dostopnih ustanov ter tako inventariziral 3753 predmetov. Skupaj z obiski je bila vodena statistika, ki je omogočala razlago odvisnosti kulturne posesti od socialnih dejavnikov. Vedenje o reprezentativnosti posamičnih predmetov v preteklosti pa je omogočal dopolnjujoč študij pisnih virov, npr. inventarjev, zakonskih in predajnih pogodb. Šele pisni viri osvetlijo posamične ohranjene predmete kot dele preteklih prostorskih postavitvev, pokažejo, kateri predmeti so bili pomembni. Toda tudi pisne vire avtor obravnava kritično: upošteva mogoče vplive na nastanek virov, pozna pravne okoliščine, predvsem dedno pravico [30].

Široko zastavljenemu uvodnemu delu sledi osem tematskih sklopov.

Prvi *Hiša in njena oprema* predstavi različne oblike stavb (*Hausformen*), izsledke (pol)preteklega raziskovanja hiš (*Hausforschung*), graditev, razvoj, strukturo, razširjenost in različice dvoranske hiše (*das Hallenhaus*), ki je bila do 19. stoletja prevladujoča oblika hiše, kot tudi druge hišne tipe in njihovo opremo [51–127].

Naslednje poglavje je posvečeno toploti in svetlobi (*Wärme und Licht*). Avtor opisuje ognjišča in ognjiščne naprave (*das Herdgerät*), peči iz litoželeznih plošč, premične vire toplote, svetila in svečnike [129–186]. V sledečih poglavjih so predstavljeni poglavitni pohištveni kosi: skrinje, omare, sedežno pohištvo, mize, postelje in drugo malo pohištvo [187–632]. Posebno poglavje govori o kositrni posodi in njenih izdelovalcih [633–699].

V sklepnih mislih so na osnovi dognanega podani prostorska členitev raziskovanega območja, notranji in zunanji razločki in enakosti ter vplivi sosednjih pokrajin in mest [703–707]. Avtor spregovori tudi o spreminjanju odnosa do stvari, o tem, kaj so zavrgli in kaj hranili, pri čemer poudari prelomnici: radikalno odstranjevanje starega v modernističnih 50. in 60. letih 20. stoletja ter preobrat v 70. letih, ko so določeni predmeti, že odtujeni vsakdanjemu bivalnemu okolju, znova pridobili vrednost [707–716].

Thomas Schürmann sklene s predstavitev nadaljnjih nalog dokumentacijskega projekta, poudari predvsem praktične spomeniškovarstvene naloge, konzultacije in (po)svetovanja za lastnike ohranjenih predmetov [716–718].

V prilogi je objavljen katalog kositrarjev in njihovih znamenj, devet pomembnejših pisnih virov z razlago manj poznanih izrazov, seznam virov in literature, popis imen, krajev in stvari [719–846]. Besedilo je opremljeno s številnimi fotografijami, risbami, tlorisi, zemljevidi in reprodukcijami.

Knjiga je rezultat večletnega marljivega dokumentiranja in primerjanja. Občudovanja vredna je avtorjeva pozornost podrobnostim, na osnovi katerih zmore postaviti predmete v čas in prostor, poznavanje pisnih virov, s katerimi gole predmete ovije v zgodbe, in navsezadnje nenehno preseganje dokumentacijsko-inventarizacijskih okvirjev. Vsak predmet bralcu približa težko predstavljen pretekli »stanovanjski način« ali »način (pre)bivanja« (*Wohnen*). Delo, ki je zgled temeljito zastavljene, marljivo opravljene in dobro predstavljene raziskave, priporočam v branje vsakemu raziskovalcu.

Špela Ledinek Lozej

Dunja Rihtman-Auguštin *Ethnology, Myth and Politics. Anthropologizing Croatian Ethnology*. Edited by Jasna Čapo Žmegač. – [Aldershot]: Ashgate (Progress in European Ethnology). – xx, 144 str.

Dunja Rihtman-Auguštin (1926–2002) je med evropskimi etnologi in antropologi zagotovo najbolj poznano strokovno pero z območja nekdanje Jugoslavije. Življenjsko in strokovno se je

od domačega kroga strokovnjakov poslovila s knjigo *Etnologija i etnomit* [Zagreb: ABS95, 2001], v kateri se je na primeru hrvaške etnologije sprehodila skozi disciplinarno zgodovino evropskih narodnih etnologij od njihovih razsvetlensko-romantiških zastavkov do naj sodobnejših antropologiziranih tokov in raziskovalnih problemov (gl. *Traditiones* 32(1), 2003: 129–138).

V angleščini izdana knjiga pri ugledni založbi Ashgate (v zbirki »Napredek v evropski etnologiji«, ureja jo U. Kockel in je namenjena 'regionalnim' monografijam, ki ponujajo kritične preglede različnih nacionalnih/regionalnih izročil v evropski etnologiji, govori o njihovem razvoju, prinašajo pa tudi bibliografije ključnih besedil v domačih jezikih kakor tudi gradivo v angleščini; namenjena je predvsem evropeanistom različnih disciplin in vse številnejšim univerzitetnim kurzom o evropski kulturi) ni le *hommage* eni glavnih soustvarjalcev etnologije na Hrvaškem v zadnjih treh desetletjih, temveč je še en pomemben prispevek v procesu internacionalizacije hrvaške etnologije (ob tujejezičnih izdajah znanstvenega časopisa *Narodna umjetnost* in nekaterih drugih publikacij, zlasti pa zbornika o hrvaški etnologiji v devetdesetih, ki je izšel v nemščini na Dunaju 2001; gl. oceno v *Traditiones* 33(1), 2004: 274–276). Hkrati pa je, skladno s poslanstvom zbirke, seveda prvovrstna informacija o disciplinarnih vprašanjih na Hrvaškem, kakor so se v stoletnem loku razvijala in izostrovala med dolga desetletja prevladujočo kulturnozgodovinsko paradigmo in antropologizirano etnologijo predvsem 90. let 20. stoletja.

Knjiga ni angleška kopija omenjene obsežnejše hrvaške izdaje iz leta 2001. Spremlja jo sicer isto izhodiščno vprašanje (kako in koliko je hrvaška etnologija skozi svoj disciplinarni razvoj prispevala h konstrukciji nacionalnega mita ali, naravnost, kako je bila politično angažirana), vendar gre tu za 10 razprav (v *Etnologija i etnomit* štirje večji razdelki – o raziskovalcih, o etnologiji in politiki, etnologija socializma in po njem, etno-antropologija v 90' – uvod in sklep), pospremljenih z uredničnim in avtoričnim uvodom, ki knjigo tako rekoč neposredno definirata kot političnoantropološko, avtorico pa kot utemeljiteljico sodobne hrvaške politične antropologije 90. let.

Uredniški uvod spod peresa Jasne Čapo Žmegač (»Od 'znanosti o ljudstvu' [narodoznanstvu] do sodobne etno-antropologije«) postavi razprave Dunje Rihtman-Auguštin v širši okvir, potreben tujim strokovnjakom, ki so jim družbenopolitične, življenjske in strokovne razmere na Hrvaškem v zadnjem stoletju manj domače. Kritično je predstavljeno radićevsko narodoznanstvo, kulturnozgodovinsko motiviran difuzionizem Gavazzijeve in Bratanićeve šole, prvi antropologizacijski val v 70. letih 20. stoletja, ko se je vsaj del hrvaške etnologije poslovil od kulturnozgodovinske paradigme raziskovanja ljudske kulture, in drugi v 90. letih, ko je »etnografija vojne« pometla z ruralno historično etnologijo, pozitivizmom, vsevednimi raziskovalci, prikritim političnim (ne)angažmajem in se postavila v središče takratnega hrvaškega vsakdanjika – v vojno in vojne strahove, med pregnance in begunce, zgube domov in bližjih, v oropanost človeškega dostojanstva – z zavestjo, da so raziskovalci hkrati udeleženci in raziskovanci, da so njihovi pogledi in interpretacije pristrani in nepopolni – vse v duhu postmodernega antropološkega preloma. V tem desetletju Dunja Rihtman-Auguštin ni bila neposredna etnografinja vojne, vendar njeno delo ni bilo nič manj angažirano: izbrala si je politično in družbeno kritičen premislek o kulturnih fenomenih in procesih tranzicijske, postsocialistične in povojne družbe (o metamorfozi socialističnih praznikov, o preimenovanju mestnih ulic in trgov, o determinantah hrvaške identitete na presečiščih Balkana, Sredozemlja in Podonavja), skozi političnoantropološko perspektivo je premišljala o razvoju hrvaške etnologije in ob njenih velikih očetih opozorila na spregledane pisce. Pri tem je kontinuirano sledila tokovom v evropski etnologiji, jo približevala hrvaški in hrvaško evropski, bila zavestno teoretsko in metodološko eklektična, sprejemljiva do vsega, kar je moglo osvetljevati kulturnost in vsakdanjost – sodobno in preteklo. Zato prav nič ne preseneča njeno sklepno povabilo k raziskavam tradicije in ljudskega izročila, krajev spomina

– h kritičnim študijam rojevanja korpusa nacionalne tradicije, njenih rab in zlorab, katerih točka opazovanja so razmerja moči. O tem ima »majhna« hrvaska etnologija veliko povedati svetu in tudi na potrebo, da se zaveda svojega ponosa, Dunja Rihtman-Auguštin ni pozabila.

Problematika, ki jo poznamo tako iz knjige *Etnologija i etnomit* kakor tudi iz nekaterih že prej objavljenih razprav, je v pričujočem delu nekoliko strnjena, vendar prav nič oropana avtoričinega znanstvenega angažmaja in spoznanj. Njenemu kratkemu uvodu, v katerem pojasnjuje vezivo objavljenih razprav, sledijo naslednje: 1. Med etničnostjo in narodom/nacijo; 2. Vuk Karadžić: preteklost in sedanjost ali O zgodovini ljudske kulture; 3. Zadruga med resničnim in zamišljenim redom; 4. Antun Radić: kmetje v Hrvate; 5. Distanciranje etnologije od politike; 6. Etnologija socializma in po njem; 7. Etnologija in etnomit; 8. Antropologiziranje etnologije; 9. Etno-antropolog na domačem terenu: opazovati ali biti priča?; 10. Mednarodno sodišče za vojne zločine v bivši Jugoslaviji in antropološka ekspertiza. Sledita še Bibliografija in Seznam imenskih, krajevnih in stvarnih iztočnic. – Skratka, zgledno in več kakor korektno opravljeno avtorsko in uredniško delo.

Ingrid Slavec Gradišnik

Zoe Bray, *Living Boundaries. Frontiers and Identity in the Basque Country*. – Brussel: P. I. E.; Bern etc.: Peter Lang, 2004. – 273 str., ilustr.

Zoe Bray je deloma prirejeno doktorsko disertacijo (European University Institute) strnila v deset poglavij. Predstavila je prostor na francosko-španski meji, ki je v zadnjih dvajsetih letih v politični retoriki poznan pod imenom Bidasoa-Txingudi. Prostor obravnava kot srečevališče špansko, francosko in baskovsko govorečih posameznikov in predvsem kot prostor prepoznavanja simbolov in postavljanja označevalcev, ki soustvarjajo trenutne pripadnosti prostoru. To razume kot produkt fluidne in spremenljive rabe simbolov in mejnosti in ne kot trdno konfiguracijo simbolnih označevalcev, zato tudi daje prednost terminu *identifikacija* pred identiteto. Sam koncept *mejnost*, ki je smiseln zaradi območja samega, pa je uporabljen kot orodje za opazovanje in razumevanje načina, kako posamezniki sestavljajo in izražajo svojo identifikacijo, pa tudi, kako so vpleteni v prizadevanje po nadzoru simbolnih označevalcev, da pridobijo in utrdijo moč.

Delo temelji na štiriletnem sledenju problematiki in triletnem občasnem terenskem delu v dveh mestih na španskem (Irun in Hondarribia) in enem na francoskem ozemlju (Hendaia). Čeprav so si vsa tri mesta blizu drugo drugemu, so različna, saj sta francoska in španska država pustili svoj pečat na političnem, kulturnem in jezikovnem področju ter vplivali na ekonomski in družbeni razvoj. Pri tem Brayeva opaža, da imajo vsa tri mesta opazno baskovsko kulturno dediščino, kar je ob stikih lahko vir tako spodbud kakor tudi napetosti.

V monografiji je v ospredju čas po Schengenskem sporazumu (1985), ko so začeli zginjati vidni simboli na meji, kar je številne obmejne skupnosti spodbudilo, da so znova začele označevati svoje družbenokulturne, ekonomske in uradne povezave s sosednjimi skupnostmi in znova premišljati, kako izražajo svoj položaj do sosedov na drugi strani državne meje.

V delu se prepletajo zapisi iz terenskega dnevnika, predvsem avtoričina osebna opažanja, mnenja in povzetki delno vodenih intervjujev, dopolnjeni s teoretskimi premisleki o identiteti, mejnosti, kulturi.

V prvem poglavju na podlagi vidnih, zvočnih zaznav in vonjev ugotavlja bistvene razločke med tremi mesti. Pozorna je na rabo krajevnih napisov, pogovornega jezika, na arhitekturo